

KADİR BAYRAKTAR / TOBB-ETÜ Ortak Eğitim ve Kariyer Geliştirme Koordinatörü

Türk yüksek öğretim sistemindeki mesleki uygulama eksiklikleri

Üniversite öğrencilerinin daha kaliteli yetişmeleri için şeklen yapılmış sayılan staj uygulamalarının amaca uygun hale getirilmesi şart

Hangi kademede olursa olsun Türk eğitim kurumlarında sürdürülen öğretimin genellikle teorik tabanda gerçekleştirildiği, uygulamalarla pekiştirilmeyen bilgilerin hayata ve gerçeklere uygulanmasında beklenen başarının sağlanamadığı bilinen bir gerçektir.

Bu başarısızlığın sebepleri kaynak yetersizliği başta olmak üzere; kalabalık sınıflar, eğitim atölye ve işliklerinin sayısının az, olanların ise yeterli donanıma sahip olmaması ve değişen teknolojiye uygun yenilenmemesi ve uygulama becerisine sahip yeterli öğretim elemanlarının görevlendirilememiş olmasını sayabiliriz.

Türkiye'deki yüksek öğretim kurumları öğrencilerinin mesleki uygulama becerilerini staj uygulamaları ile kazandırmayı amaçlamış ve 1960'lı yıllarda yürürlüğe konan "Devlet Kuruluşlarında Zorunlu Stajları Düzenleyen Yönetmelik" çerçevesinde mühendislik fakülteleri öğrencilerine üçüncü ve dördüncü sınıflarda tatil aylarında ellişer günlük zorunlu stajı şart koşmuştur.

Sayısı giderek artan mühendislik öğrencilerine devlete bağlı sanayi kuruluşlarındaki imkanların yeterli gelmemesi üzerine bu mevzuat, uygulamada karşılaşılan güçlükleri gidermek ve stajların özel sektör de dahil bütün kurum ve işyerlerini de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmek üzere yürürlükten kaldırılmış ancak yerine hazırlanan "Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Yurtiçi ve Yurt Dışı Staj Kanunu" başlıklı tasarıların hiçbiri yasalaştırılamamıştır.

Bunun üzerine, her üniversite mühendislik fakültelerinde dört yıllık lisans eğitim programları içinde yapılması gerekli ve zorunlu stajları kendi iç düzenlemeleriyle farklı zaman ve dilimlerde yapmak durumunda kalmışlardır.

Halihazırda staj yapılacak kamu işyerleri ve özel firmalar mesleki uygulama için gerekli uygulama standartları bakımından hiçbir kıstasa tabi olmaksızın öğrenciler tarafından bulunmakta ve stajlar üniversitelerin öğrenime ara verdikleri tatil aylarında 30-40 işgününde yapılmaktadır.

Staj için işyerine öğrenci kabul eden işletmeler öğrencilerin beceri gelişimini izlemek ve ona rehberlik etmek üzere yetişmiş bir elemanını bu konuda görevlendirmeyi genellikle iş gücü kaybı olarak görmekte, öğrencinin işyerinde geçireceği zamanı beceri geliştirmeye yönelik faydalı uğraşlarla geçirmesi yeterince sağlanamamaktadır.

Kaldı ki, staj yapılan aylar büyük boyutlu sanayi işletmelerinin çoğunun yıllık bakım ve onarım amacıyla az sayıda personelin çalıştığı ve üretime ara verilen döneme rastladığı için stajyerler işletmeyi gerçek iş ortamında gözlemleyip mesleki uygulamalara katılarak pratiklerini geliştirme imkanı bulamamaktadır.

İşletmelerin staj uygulamalarına mesafeli yaklaşmalarındaki bir diğer sebep ise, öğrencilerin işletmede çalıştıkları sırada muhatap olacakları iş kazası ve meslek hastalığı riskine karşı sigortalı çalıştırılma gereği ve sigorta pirimlerinin işyerine getirdiği ek maliyetin sanayiciler tarafından yüklenilmek istenmemesidir.

Özellikle bu dönemde işyerinde oluşacak hasarlı veya ölümlü bir kazaya muhatap olması durumunda işyerinin karşılayacağı yüksek tazminat ödeme mecburiyetleri, firmaları stajyer kabul etmeme veya gönülsüz olarak alınan öğrencinin üretim ortamına sokulmadan şekli bir uygulama raporu düzenlenmek suretiyle yapılmış sayılan stajlara dönüşmesine sebep olmuştur.

Stajyerlere staj süresince ücret ödenmesi konusu tamamen işverenin isteği ile belirlenmekte ücret verilmesi halinde ödemelerinin nasıl vergilendirileceği konusunda da mevcut mevzuatta belirsizlikler bulunmaktadır.

İşletmelerin bu ve benzeri haklı çekincelerini ortadan kaldırmadan sayısı giderek artan yüksek öğretim öğrencilerine uygun staj yerinin bulunması ve beklenen faydayı getirici bir staj yaptırılması beklenemez. Bu konunun önemi daha fazla da gözardı edilemez.

Nitekim, yüksek öğretim öğrencilerinin stajlarıyla ilgili hususlarla ilgili yasalarda gerekli düzenlemelerin yapılarak daha fazla işletmenin işyerini öğrenciye tereddütsüz açmalarını ve amaca uygun staj uygulamaları yapmalarını temin için başta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu bünyesinde sürdürülen çalışmalar vardır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın çalışmalardan başarılı sonuçlar elde edilmiş, bu meyanda, 16 Haziran 2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girecek olan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile yüksek öğretimdeki öğrencilerin işletmelerde staj amacıyla çalışabilecekleri, bu dönemde işçi sayılacakları, sigorta mevzuatı açısından iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı kısa vadeli sigorta kapsamında olacaklarına ve primlerinin de üniversitelerce karşılanacağınıa ilişkin hükümler getirilmiştir.

Bu düzenlemelerle stajyer öğrencilerin pirim ödemeleri için kaynak ayırıp bütçelerine koyabilen üniversiteler öğrencilerine, firmaların olabilecek hasarlı iş kazalarında yüksek

meblağlarda tazminat ödeme riskinden dolayı işyerlerine stajyer almama düşünceleri ortadan kalkmış olacaktır.

Zira meslek öğretiminde uygulamanın hem öğrenci hem işyerleri bakımından taşıdığı önem yadsınamaz. Eğittiklerimizin iş piyasasının beklentilerini karşılayacak nitelik ve nicelikte yetişmesini, mezunların kısa zamanda iş bulmalarını, işe girenlerin iş ve çalışma hayatına uyumlarını çabuklaştırmak istiyorsak öğretim yıllarında kazandırılamayan uygulama eksikliklerini gidermek için gerekli önlemi almak durumundayız.

Öğretimin ayrılmaz bir parçası olması gereken staj çalışmalarının mecut haliyle devamını istemek, dört yılını yalnızca teorik öğretimle geçiren, böylece kazandığı bilgi ve becerilerin mezun olduğunda hangi alanlar ve kurumlarda kullanıldığını bilemeden ve kendini ifade de zorlanan, yıllarını iş aramayla geçiren gençler ve ailelerinde yarattığı ruhsal tahribatın, maddi ve manevi kayıpların artarak devamını kabullenmek anlamını taşır ki bu gerçek, kimsenin arzusu olamaz.

Üniversite gençleri mesleği ile ilgili alanda derin bilgi ve tekniğe ve bunların uygulandığı üretim teknolojilerine ilişkin uygulama becerilerine, başkaları ile iletişim kurabilme, işbirliği yapabilme, değişik koşullarda başkaları ile birlikte çalışabilme esnekliğine saip olabilme, belirsizliklere sabredebilme gibi kişilik özelliklere sahip olacak şekilde yetiştirmelidir.

Üniversite öğrencilerine bütün bu özellikleri öğretim programları, sosyo-kültürel etkinlikler ve de özellikle gerçek iş ortamında bulunup iş ve işlemleri gözleyerek üretim ve hizmet iş ve eylemlerine bizzat katılarak ve uygulayarak kazandırabileceği gerçeğine inanarak bölüm ayrımı yapmaksızın bütün öğrencilere stajlarını yaptırmalıdır.

Özelde stajlar genelde üniversite-sanayi işbirliği kapsamında birlikte çalışmak üzere üniversite yönetici ve öğretim üyelerinin sanayi ve ticari işyerleri ile iki tarafın da yararına işleyen çift yönlü ilişki kurup geliştirilmesi üniversitelerde uygulama tabanlı araştırmaların teşvik edilmesi böylece yeni hizmet ve sanayi alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Eğitim Vakfı'nca 2003 yılında kurulan TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, ikinci sınıftan itibaren her öğretim yılında 3,5-4 aylık dönemi işletmelerde bizzat çalışarak mesleki becerilerini geliştirmeyi öngören "ortak eğitim" adıyla benzer kurumlara örnek teşkil edebilecek farklı bir staj programını başarıyla uygulamaktadır. Ülkemizde sayısı giderek artan üniversite öğrencilerinin daha kaliteli yetişmeleri için şeklen yapılmış sayılan staj uygulamalarının amaca uygun hale getirilmesi şarttır.

Amaca uygun staj uygulamaları için yapılması gerekenler

- **YÖK ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak yüksek öğretimin tüm bölümleri ve öğrencilerine zorunlu staj uygulaması getiren standart ve kurallarını belirleyen bir yasa hazırlayarak kanunlaştırmalıdır.**
- **Bu yasa emredici ve cezalandırıcı hükümler yerine üniversitelerin bulundukları yerlere göre farklı uygulamalara imkan tanıyan ve stajyer çalıştırmayı, üniversite sanayi ilişkilerinin kurulup geliştirilmesini özendirici ve teşvik edici hükümler içeren çerçeve yasa niteliğinde olmalıdır.**
- **Üniversiteler staja gönderdikleri öğrenciyi staj sürecince danışmanı aracılığıyla işyerinde ziyaret etmeli, çalışmalarını yönlendirmelidir. Öğretim üyeleri stajyer uygulamaları üzerinden üniversite-sanayi işbirliği kapsamında işletmeleri tanıma ve onlara bilimsel destek hizmetleri sunmada bir fırsat olarak görülmeli, bu işbirliği iki kesimin yararına geliştirilmelidir.**
- **Sınıflar bölümlerin özelliklerine göre makul sayılardan oluşturulmalıdır.**
- **Atölye ve laboratuvarlar mesleğin temel prensip ve becerilerinin eğitimi amacıyla geliştirilmiş makine alet ve cihazlarla donatılmalı sanayi uygulama yetilerine sahip teknisyenlerce takviye edilmelidir. Bu laboratuvarlar çerçevesindeki sanayicilerin test, deney, ölçme ve kalibrasyon ile belgelendirme hizmetlerini sunacak nitelikte donatılmalı, Avrupa Birliği normlarına göre akrediter olmalıdır.**
- **Öğretim dönemleri ve ders program ve etkinlikleri öğrencilerin stajlarını fabrikaların açık olduğu dönemlerde yapılabilmesine imkan verecek şekilde yeniden ve tekniğine uygun olarak ayarlanmalıdır.**
- **Stajlar ikinci yıldan başlayan her yıl bir ay veya toplamda en az üç ay olacak şekilde planlanmalıdır.**
- **Öğrenciye kazandıracağı mesleki uygulamalar bakımından gerekli yeterliliği taşımayan firmalara stajyer verilmemelidir.**